

گزارش اصلاحی در رویه دادگاهها

گروه پژوهشی
انتشارات چراغ دانش

فهرست کلی

معرفی گزارش اصلاحی	۷
گزارش اصلاحی در آراء دیوان عالی کشور	۱۷
گزارش اصلاحی در آراء دادگاهها	۲۷
گزارش اصلاحی در نشستهای قضایی	۵۵
گزارش اصلاحی در نظریات مشورتی	۱۰۳
گزارش اصلاحی در قوانین و مقررات	۱۲۱

فهرست جزئی

معرفی گزارش اصلاحی	۷
مبحث اول: مفهوم گزارش اصلاحی	۹
مبحث دوم: تنظیم و صدور گزارش اصلاحی	۱۰
گفتار اول: مرجع صدور گزارش اصلاحی	۱۰
گفتار دوم: انواع گزارش اصلاحی	۱۰
مبحث سوم: ابلاغ گزارش اصلاحی	۱۳
مبحث چهارم: اجرای گزارش اصلاحی	۱۴
مبحث پنجم: گزارشهای قابل ابطال	۱۶
گزارش اصلاحی در آراء دیوان عالی کشور	۱۷
۱. منشأ واحد استرداد و وضع ید بر ما ترک	۱۹
۲. اعتبار مفاد رأی دادگاه که بر مبنای تقسیمنامه و سازشنامه عادی مورد تصدیق طرفین صادر شده	۲۴
۳. عدم امکان تصحیح گزارش اصلاحی در دادگاه	۲۶
گزارش اصلاحی در آراء دادگاهها	۲۷
مبحث اول: آراء دادگاههای بدوی و تجدیدنظر	۲۹

۲۹	۱. قطعیت گزارش اصلاحی.....
۳۱	۲. ابطال گزارش اصلاحی
۳۴	۳. اعتراض ثالث نسبت به گزارش اصلاحی
۳۷	۴. نقش مالکیت رسمی بر تقاضای اجرت‌المثل
۳۸	۵. ماهیت حقوقی و آثار قانونی گزارش اصلاحی
۴۳	۶. دعوای اصلاح مفاد گزارش اصلاحی
۴۵	۷. اعتبار گزارش اصلاحی
۴۹	مبحث دوم: آراء دادگاه انتظامی قضات
۴۹	۱. تنجیز گزارش اصلاحی
۴۹	۲. صدور گزارش اصلاحی صرفاً در خصوص موضوع دعوا.....
۵۰	۳. لزوم تنجیز و صراحت گزارش اصلاحی
۵۱	۴. توافق در جلسه دادرسی و صدور گزارش اصلاحی
۵۲	۵. لزوم امضای گزارش اصلاحی توسط طرفین دعوا.....
۵۵	گزارش اصلاحی در نشست‌های قضایی
۵۷	۱. صدور گزارش اصلاحی توسط دادگاه کیفری... ..
۵۸	۲. اعتبار صورت مجلس دادرسی اجرای احکام مبنی بر سازش طرفین
۶۰	۳. تجدیدنظر نسبت به گزارش اصلاحی
۶۲	۴. درخواست تأمین بر مبنای گزارش اصلاحی
۶۳	۵. صدور گزارش اصلاحی در امور حسبی
۶۵	۶. گزارش اصلاحی در فرض وجود صغیر
۶۵	۷. اعتبار گزارش اصلاحی
	۸. ضرورت صدور اجراییه در صورت ختم دعوای حقوقی به سازش و صدور گزارش اصلاحی
۶۷	
۷۰	۹. ابلاغ گزارش اصلاحی پیش از اجرا
۷۱	۱۰. امکان ابطال گزارش اصلاحی با توافق مجدد طرفین
۷۴	۱۱. صدور قرار در پی حصول سازش
۷۵	۱۲. امکان استرداد دعوا پس از پایان مذاکرات

۱۳. اقرار به دین و تمکین از دعوا ۸۰
۱۴. وضعیت دعوای ورود ثالث در پی صدور گزارش اصلاحی ۸۱
۱۵. عدم جواز تقاضای صدور اجرائیه سال‌های بعد بر مبنای گزارش اصلاحی ۸۳
۱۶. صدور گزارش اصلاحی در هر مرحله از دادرسی ۸۵
۱۷. تنظیم سازش‌نامه توسط مدیر دفتر و اعتبار آن ۸۶
۱۸. تنظیم گزارش اصلاحی بر اساس اختیار صلح و سازش تفویضی در وکالت‌نامه .. ۸۸
۱۹. خودداری از انجام تعهد مندرج در گزارش اصلاحی ۹۰
۲۰. گزارش اصلاحی مخالف با شرع ۹۲
۲۱. اعتراض به گزارش اصلاحی و آراء کمیسیونهای شبه قضایی ۹۴
۲۲. ضرورت اتخاذ تصمیم در خصوص امور مالی زوجین در صدور گواهی عدم امکان سازش ۹۵
۲۳. تعهد زوج به پرداخت نفقه فرزندان و عدم ایفای تعهد ۹۶
۲۴. انتقال منافع به غیر ۹۷
- گزارش اصلاحی در نظریات مشورتی ۱۰۳**
۱. صدور اجرائیه در خصوص گزارش اصلاحی ۱۰۵
۲. صدور اجرائیه در دعوای مالک و مستأجر بر اساس سازش‌نامه تنظیم شده ۱۰۶
۳. اجرای مفاد گزارش اصلاحی ۱۰۷
۴. گزارش اصلاحی - توقف اجرای احکام ۱۰۸
۵. قطعی بودن گزارش اصلاحی ۱۰۹
۶. سازش در هر مرحله از دادرسی ۱۱۰
۷. قابلیت اعتراض گزارش اصلاحی ۱۱۱
۸. صدور اجرائیه در مورد سازش‌نامه ۱۱۲
۹. توافق بعد از صدور حکم ۱۱۲
۱۰. تقاضای صدور گزارش اصلاحی در مرحله تجدیدنظر ۱۱۳
۱۱. لزوم عدم مغایرت سازش با قانون ۱۱۴
۱۲. گزارش اصلاحی شورای حل اختلاف ۱۱۵
۱۳. مجنون بودن یکی از طرفین گزارش اصلاحی ۱۱۶

۱۱۷ دولتی بودن یکی از طرفین گزارش اصلاحی
۱۱۷ صلح دعوا از سوی کیل
۱۱۸ اجرای گزارش اصلاحی
۱۱۹ اعتراض ثالث به گزارش اصلاحی
۱۱۹ تجدیدنظر از سازش نامه
۱۱۹ اعتبار گزارش اصلاحی در مورد شخص ثالث
۱۲۱ گزارش اصلاحی در قوانین و مقررات
۱۲۳ از قانون آیین دادرسی مدنی
۱۲۳ فصل نهم- سازش و درخواست آن
۱۲۳ مبحث اول: سازش
۱۲۴ مبحث دوم: درخواست سازش

فصل اول

معرفی گزارش اصلاحی

مبحث اول: مفهوم گزارش اصلاحی

بر اساس ماده ۱۷۸ الی ۱۹۳ قانون آیین دادرسی مدنی: «طرفین می توانند در هر مرحله از دادرسی مدنی دعوی خود را به طریق سازش خاتمه دهند» به این صورت که هریک از طرفین از قسمتی از ادعاهای خود چشم‌پوشی نموده و از دادگاه درخواست می‌کند که قراردادی که بر این مبنا تنظیم نموده‌اند را تثبیت نماید.^۱ هر فردی می‌تواند قبل از اقامه دعوا برای حصول سازش با طرف مقابل به دادگاه درخواست دهد. به موجب ماده ۱۸۶ قانون آ.د.م: «هرکس می‌تواند در مورد هر ادعایی از دادگاه نخستین به‌طور کتبی درخواست نماید که طرف او را برای سازش دعوت کند.»

در رابطه با ماهیت گزارش اصلاحی دکتر کاتوزیان قرارداد مذکور را عقد صلح می‌داند و اگرچه اعمال پاره‌ای از خیارها با طبیعت این عقد منافات دارد؛ اما دعوی ابطال آن به سبب مخالفت با نظم عمومی یا اشتباه و اکراه و همچنین درخواست فسخ آن به سبب تدلیس و عیب و امثال این‌ها امکان‌پذیر است.

۱. عبدالله شمس، آیین دادرسی مدنی، جلد دوم، تهران، میزان، ۱۳۸۱، ص ۲۸۳.

مبحث دوم: تنظیم و صدور گزارش اصلاحی

گفتار اول: مرجع صدور گزارش اصلاحی

صدور گزارش اصلاحی از سوی مراجع غیرقضایی پذیرفته نیست. «دادگاه ... مبادرت به صدور گزارش اصلاحی می نماید». پس حتی دیوان عدالت اداری و دیوان عالی کشور که دادگاه محسوب نمی شوند نیز شأن صدور گزارش اصلاحی ندارند، ولی شورای حل اختلاف به استناد فلسفه وجودش و نیز اینکه دارای صلاحیت ذاتی نسبت به دادگاه عمومی و در امور مدنی قاضی شورا دارای مجوز صدور حکم ماهوی می باشد، گزارش اصلاحی صادر می کند.

گفتار دوم: انواع گزارش اصلاحی

گزارش اصلاحی در دو صورت زیر تنظیم می شود:

۱. پیش از اقامه‌ی دعوا، خواهان از دادگاه درخواست می کند تا طرف او را به منظور سازش دعوت کند (ماده ۱۸۶ ق.آ.د.م) در این صورت، اگر خوانده نیز از این پیشنهاد استقبال کند، دادگاه مفاد قرارداد صلح را در صورت مجلس می نویسد و به امضای طرفین می رساند. (مواد ۱۸۶ به بعد ق.آ.د.م)

۲. پس از اقامه‌ی دعوا، طرفین می توانند در هر مرحله از دادرسی مدنی دعوای خود را به طریق سازش خاتمه دهند.

در این سازش ممکن است امور دیگری نیز علاوه بر دعوای مطروحه، وارد شود؛ ولی در هر حال مفاد آن مانند احکام دادگاه قابل اجرا است. (ماده ۱۸۴ ق.آ.د.م)

در صورتی که سازش در دادگاه انجام گرفته باشد و یا اینکه در خارج از دادگاه واقع شده باشد اما صحت سازش‌نامه مورد اقرار طرفین قرار گیرد، دادگاه مبادرت به صدور گزارش اصلاحی می‌نماید.

در این صورت دادرس دادگاه موضوع سازش و شرایط آن به ترتیبی که واقع شده را در صورت مجلس منعکس و به امضاء طرفین رسانده و خود نیز آن را امضا می‌نماید.

مفاد آن نسبت به طرفین و قائم‌مقام قانونی آن‌ها نافذ و معتبر بوده و مانند احکام دادگاه‌ها به موقع اجرا گذاشته می‌شود.^۱

گزارش اصلاحی اگر در این قالب باشد که جهت تأیید توافق طرفین باشد رأی محسوب نمی‌شود و لازم نیست به شکل دادنامه صادر شود و مشمول قاعده اعتبار امر قضاوت شده نمی‌شود و همچنین قابل تجدیدنظر و سایر طرق شکایت از آراء نمی‌باشد؛ اما مانند سایر اسناد عادی و رسمی موضوع دعوای فسخ و بی‌اعتباری قرار می‌گیرد.^۲

چنانچه توافق اصحاب به‌گونه‌ای باشد که دادگاه آن را حکمی واقعی صادر نماید که حاوی اسباب موجهه بوده در این صورت آثار آن شبیه سایر

۱. همان، ص ۲۸۵.

۲. بند ۱۲ ماده ۱۷ قانون تشکیل دادگاه‌های حقوقی یک و دو.

احکام است. در نتیجه مضمول اعتبار امر قضاوت شده می شود و مضمول قاعده فراغ دادرس قرار می گیرد.

مبحث سوم: ابلاغ گزارش اصلاحی

چنانچه گزارش اصلاحی صرفاً در حد تأیید صحت توافق اصحاب دعوا باشد به شکل دادنامه تنظیم نشده به اصحاب دعوا ابلاغ نمی‌گردد؛ اما در صورتی که دادگاه پس از احراز توافق اصحاب دعوا حکمی واقعی صادر نماید که با تکیه بر این توافق اداری اسباب مواجهه بوده و دارای منطوق باشد عمل مزبور حکم به معنای واقعی حکم محسوب می‌شود و در نتیجه باید به شکل دادنامه تنظیم گردیده و مانند سایر احکام به اصحاب دعوا ابلاغ می‌شود.^۱

مبحث چهارم: اجرای گزارش اصلاحی

گزارش اصلاحی در صورتی که در قالب رأی باشد قطعی است؛ زیرا بنا به نص قانون «مانند احکام دادگاه‌ها اجرا می‌شود.» پس لازم می‌آید که شرایط حکم قابل اجرا را داشته باشد از جمله قطعی بودن (ماده ۱ ق.ا.ا.). البته داخل در قرار اجرای موقت حکم هم نیست؛ زیرا اجرای موقت حکم خلاف اصل است و مختص به موارد منصوص مانند حکم توقف و ورشکستگی یا رفع تصرف عدوانی و درباره گزارش اصلاحی چنین نسی نداریم.

ماده ۱ قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی^۱ درباره گزارش اصلاحی قابلیت اعمال دارد. چون مفاد سازش‌نامه با تثبیت قضایی به صورت قابل اجرا بدل می‌شود و عدم اجرای طوعی هر حکم (مانند حکم) قابل اجرا داخل در ماده ۲ می‌باشد و این امر موافق قاعده است؛ زیرا حکم هم در امور مدنی توافقی هر چند نظر انشایی دادگاه است؛ ولی این نظر نیز بر مبنای توافق قبلی اراده‌های طرفین و تفسیر دادگاه از این توافق می‌باشد که از سوی طرفین وضع، ولی رعایت نشده بوده است. البته در حال

۱. ماده ۱ - هر کس به موجب حکم دادگاه به دادن هر نوع مالی به دیگری محکوم شود و از اجرای حکم خودداری کند، هرگاه محکوم به عین معین باشد آن مال اخذ و به محکوم‌له تسلیم می‌شود و در صورتی که ردّ عین ممکن نباشد یا محکوم به عین معین نباشد، اموال محکوم‌علیه با رعایت مستثنیات دین و مطابق قانون اجرای احکام مدنی و سایر مقررات مربوط، توقیف و از محل آن حسب مورد محکوم به یا مثل یا قیمت آن استیفا می‌شود.

حاضر با عنایت به بخشنامه ریاست معظم قوه قضاییه مبنی بر اصالت افسار، فعلاً اعمال ماده ۲ معطل و بلکه منسوخ است؛ اما در مقابل اگر موضوع گزارش اصلاحی حاوی دارایی مشخصی از قبیل ملک مشخص و حتی از دسته مستثنیات دین هم باشد؛ این مال قابل توقیف است؛ زیرا مستقیماً تعهد بر آن انجام شده و حق عینی بر آن به نفع متعهدله برقرار شده است.

اداره کل حقوقی قوه قضاییه نیز بر این امر تأکید نموده است و بیان کرده است: «با توجه به ماده ۱۸۴ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی که گزارش اصلاحی را نسبت به طرفین و قائم‌مقام قانونی آن‌ها نافذ و معتبر دانسته و نحوه اجرای آن را مانند اجرای احکام دادگاه‌های دادگستری قرار داده است و با توجه به ماده ۲ قانون اجرای احکام مدنی مصوب سال ۱۳۵۶، ذی‌نفع در گزارش اصلاحی حق تقاضای صدور اجراییه را دارد. از این رو دریافت حق‌الاجرا هم و جاهت قانونی داشته و چنانچه مورد تعهد و سازش کلاً معلوم باشد، نسبت به کل آن و نیم عشر اجرایی به طور یکجا اجراییه صادر می‌شود؛ اما اگر بنا باشد به اقساط یا ترتیبات دیگری از متعهد وصول و به متعهدله پرداخت شود و کل مبلغ مورد سازش و تعهد معلوم نباشد، فقط نسبت به اقساط یا موارد اجرایی، اجراییه صادر و نیم عشر اجرایی هم بر اساس همان مبلغ مورد محاسبه قرار گرفته و دریافت می‌شود.»

مبحث پنجم: گزارش‌های قابل ابطال

مصادیق گزارش‌های اصلاحی ممکن‌الابطال، قابل احصاء نیست و می‌بایست با هر مورد بنا به فراخور حال قضیه برخورد نمود. در این صورت شخصی که طرف دعوی بوده و گزارش اصلاحی بنا به دلایلی به اشتباه صادر گردیده می‌بایست ابطال آن را از محکمه‌ی صالح درخواست کند.

ذیلاً به مفاد یک رأی که از دادگاه عالی انتظامی قضات صادر گردیده، اشاره می‌کنیم؛ رئیس دادگاه بدون حضور همه اصحاب دعوی بر اساس سازش‌نامه‌ای که به امضای شاکیه‌ی انتظامی نرسیده، گزارش اصلاحی تنظیم نموده و به حاضرین ابلاغ کرده بدون اینکه امضای شاکیه انتظامی ذیل صورت‌جلسه منعکس شده باشد که در نتیجه نامبرده از ماده ۶۲۹ قانون آیین دادرسی مدنی (ماده ۱۸۳ فعلی) تخلف کرده است.^۱

نکته: هرگاه سازش محقق نشود، تعهدات و گذشت‌هایی که طرفین هنگام تراضی به سازش به عمل آورده‌اند، لازم‌الرعايه نیست.

۱. رأی شماره ۲۷۵ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۲ شعبه اول دادگاه عالی انتظامی قضات (به نقل از سید محمدرضا حسینی، ۱۳۸۳، ص ۱۳۳)